

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Estudi dels districtes III, VII, VIII

Equip de Sociologia Electoral

JULIOL 1975

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

EL DISTRICTE III

1.- SITUACIO GEOGRAFICA

El districte III correspon fonamentalment als barris de Sarrià i Pedralbes. El districte compren també els barris de Tres Torres, Can Caralleu, Vallvidrera, Les Planes i Sant Gervasi.

Els limits del districte son: al nord arriba fins a Les Planes. L'oest limita amb els termes municipals de Sant Just Desvern i Esplugues. El sud del districte compren la carretera d'Esplugues, baixa per l'Avinguda de la Victoria, passeig Manuel Girona, plaça Heroes de Espinosa de los Monteros, camp de futbol del Espanyol, carrer Sta. Fe de Nuevo Mexico, plaça Sant Gregori Taumaturgo, carrer Maestro Perez Cabrero, carrer Tenor Viñas, baixa pel carrer Calvet i Travessera de Gracia. L'est del districte compren la plaça Gala Placidia, puja per l'Avinguda Princep d'Asturies, plaça Lesseps, Avinguda de la Republica Argentina, carrer Colcerola, plaça del Tibidabo, i fa frontera amb el terme municipal de Sant Cugat del Vallès.

2.- CARACTERITZACIO DEL DISTRICTE

Les aproximadament 2.100 Hes. del districte el constitueixen en el primer dels districtes municipals per ordre de superficie. El districte està situat al Nord-Oest de la ciutat.

En general podriem dir que es un districte on junt amb l'alta burgesia hi conviu també gent de nivells economics més baixos (fonamentalment classe mitja). Es un districte que fora de l'antiga ex-vila de Sarrià es relativament modern. Es un districte residencial, en la seva major part. La part antiga seria Sarrià on encara es notori l'existencia de cases d'una planta o de planta i pis amb jardí al darrera. La part moderna seria Pedralbes, Tres Torres, Sant Gervasi on les edificacions son a base de grans blocs de pisos (4 o 5 pisos d'alçada o a vegades més, de superficies que oscilen entre 200 i 300 m² rodejats de espais ajardinats al voltant de cada bloc).

Can Caralleu, Vallvidrera i Les Planes serien un cas apart, pero quan descriurem els barris ho veurem més bé.

2.1.- ~~Matx~~ Analisi de la població

El districte III, segons dades del Padró Municipal del 1.970, té 141.923 habitants. Ocupa el cinquè lloc entre els dotze districtes de Barcelona per número absoluta d'habitants.

2.1.1. Edat

De les dades del Padró Municipal de 1.970 tenim el següent quadre:

<u>grup d'edat</u>	<u>Homes</u>	<u>%</u>	<u>Dones</u>	<u>%</u>	<u>Total</u>	<u>%</u>
0- 14	18.144	12,78	17.599	12,49	35.743	25,13
15- 24	9.791	6,90	13.334	9,39	23.125	16,29
25 -34	7.604	5,25	10.289	7,25	17.893	12,60
35- 44	8.477	5,97	10.627	7,48	19.104	13,46
45- 54	7.588	5,34	10.006	7,05	17.594	12,39
55- 64	6.032	4,25	8.013	5,64	14.045	9,90
més de 65	5.447	3,81	8.972	6,32	14.419	10,16
Total	63.083	44,44	78.840	55,55	141.923	100,-

D'aquest quadre podem constatar:

- 1.- És un districte molt jove. El 54,07% de la població està compresa entre ~~xx~~ 0 i 34 anys ocupant el tercer lloc en el total general de Barcelona per aquestes edats.
 - 2.- Degut a que es un districte jove, la població vella ~~a la~~ vegada té poc pes comparant amb altres districtes de Barcelona. Ocupa el nové lloc del conjunt de districtes amb un 20,06% de població compresa entre 55 i més de 65 anys.
 - 3.- La població mitja del districte, es a dir, els compresos entre 35 i 54 anys representa el 25,85% del districte, ocupan el onzè lloc dintre de la classificació general dels districtes de Barcelona només superant al districte IV en aquestes edats.
- La conclusió que treiem es que es un districte amb preponderancia de petits i joves, i amb comparació pocs vells i madurs.

2.1.2. Immigració

Es el districte amb menys població immigrada ó si es vol amb més població catalana. El 67,8% de la població es nascuda a Catalunya, éssent el 27,4%, de la resta d'Espanya, i el 4,7% es població estrangera. Aquesta xifra de 27,4% està molt per sota de la mitja de la població no catalana de Barcelona (37,1%).

L'origen de la població no catalana del districte, atenen a les regions de procedencia es el següent (agafem les regions més importants):

Andalusia.- 17,95%

Aragó.- 14,05%

Castella la Vella.- 11,28%

" " Nova.- 10,24%

2.1.3. Població activa i estructura professional.

La població activa del districte ~~del districte~~ es de 52.285 persones que representa el 36,84% de la població total. Ocupa el penúltim lloc-només supera al districte XI - dels districtes de Barcelona en el percentatge de població activa. Això es degut a que es un districte jove, i a la vegada degut al nivell de renda del districte, es el que té més nombre d'estudiants, el que fa que aquests tardin més a incorporar-se al treball.

El quadre següent expressa -segons dades del Padró Municipal de 1.970 - l'estructura de la població activa del districte i els respectius percentatges tant sobre el que representen sobre el total de la població activa com el que representen dintre de la població total del districte.

<u>Professions</u>	<u>%Pobl. Activa</u>	<u>%Pobl. Total</u>
Professionals i Tecnics	23,87	8,79
Personal Directiu	7,99	2,94
" Administratiu	16,12	5,94
Comerciants i venedors	13,74	5,06
Treballadors dels serveis	19,09	7,03
" del camp	0,36	0,13
" de la producció	13,30	5,08
" no classificats	4,77	1,76
Forces armades	0,23	0,08

Del quadre anterior podem destacar respecte a la població activa:

a) A nivell quantitatiu els grups més importants son: Professionals i Tecnics, i els Treballadors dels serveis ocupant ambdós els primers llocs de les respectives professions en el total dels districtes de Barcelona.

b) Els grups menys importants (deixant a part les forces armades

i els treballadors del camp) son els Comerciants i venedors (ocupant un lloc intermig en el total dels districtes) i els Treballadors de la producció que tenen poc pes en el districte ocupant el darrer lloc en el total general dels districtes de Barcelona.

El Personal administratiu té un pes superior a aquests dos grups anteriors, però ocupa també un lloc baix en el total dels districtes, concretament el penúltim.

c) Respecte al grup Personal directiu, si bé a nivell quantitatiu el seu pes està per sota dels altres grups, es important destacar-lo perquè ocupa el primer lloc en el total dels districtes de Barcelona.

En resum, el districte III es un districte amb predomini de Professionals i tècnics, Treballadors dels serveis i Personal directiu. Hi han també bastants Comerciants i venedors . Poc predomini de Treballadors de la producció i de "white-collars".

Pel que fa a la població no activa, el quadre es el següent:

<u>Categoria social</u>	<u>% Pobl. no activa</u>	<u>%Pobl. Total</u>
Jubilats	6,77	4,27
Rendistes	1,13	0,72
Escolars (fins a 14 anys)	39,08	24,68
Estudiants	13,25	8,37
Labors	36,52	23,06
Altres	3,23	2,04
TOTAL	-	63,14

Respecte a la població no activa el més destacat , deixant a part els escolars, es:

- El predomini d'estudiants, ocupant el primer lloc del total dels districtes de Barcelona.
- Respecte als Jubilats i Rendistes (si bé aquests ultims ocupan el primer lloc del total general) el seu pes es molt baix en proporció als altres districtes , ocupant el darrer lloc. Això es degut a que es ~~el~~ dels districtes més joves de Barcelona.

- c) El grup de Labors si bé té un pes important dintre de l'estructura de població no activa , en el total dels districtes ocupa el darrer lloc.

2.1.4. Nivell de Renda

El districte III apareix situat en el segon lloc, només superat pel XI , El seu nivell de renda està situat per sobre del promig de tot Barcelona (si Barcelona.= 100 , Dte. III = 144,5). Segons un article fet per Joaquim Muns a la revista de Banca Catalana, Nº23 de desembre de 1.971, titulat "La renta de Barcelona- ciudad y su zona de influencia.Un intento de determinación." en la taula 8, "Renta de los distritos de Barcelona en 1.968", podem treure les següents conclusions pel que fa referencia al districte III.

Població 31/12/68	Cotxes censats	Cotxes per 100 hab.	Renda per capita	Promig	Renda global (milions ptes)
142.051	28.738	20,23%	118.688	144,5	16.859,7

D'aquest quadre constatem:

- 1) És el cinquè districte amb més població.
- 2) És, després del districte IX, el que té més cotxes censats.
- 3) Ocupa el segon lloc, després del districte XI, en percentatge de cotxes per cada 100 habitants.
- 4) Després del districte XI, es el que té una renda per capita més alta; ocupant el tercer lloc per renda global, després dels districtes IX i XII, degut a que aquests tenen molta més població que el III.

Totes aquestes conclusions que situen el districte com un dels més "acomodats" de Barcelona, venen confirmats si fem cas de la taula 9 del mateix article d'en Muns sobre els Indicadors del nivell de renda dels districtes de Barcelona de l'any 1.965 (excep-

te la primera columna).

El quadre d'indicadors pel districte III es el següent:

Vivendes de propietat (%)	Habitacions per vivenda (%)	% de vivendes amb aigua gas i llum	% de vivendes amb calefacció
24,5	5,1	76%	58%

Del quadre podem veure que:

- 1) En percentatge de vivendes de propietat ocupa el quart lloc estan per damunt del promig general de Barcelona que es situa en 21,1%.
- 2) El promig d'habitacions per vivenda es de 5,1 habitacions, ocupant el primer lloc i superan el promig general que es de 4,3 habitacions.
- 3) El percentatge de vivendes amb aigua, gas i electricitat es situava en el 76%, ocupant el primer lloc i superant el promig general de Barcelona que era del 54%.
- 4) El percentatge de vivendes amb calefacció es situava en 58%, ocupant també el primer lloc i superant el promig de Barcelona que era del 19%.

Com veiem a través d'aquests indicadors i pel nivell de renda, el districte III el podríem considerar com un dels dos millors districtes de Barcelona, junt amb el districte XI.

3.- LES DIMARCACIONS O BARRIS DEL DISTRICTE

En el present estudi no tindrem en compte les divisions administratives municipals que en el districte III son quinze perquè no responen a una divisió real del districte.

Aleshores fem una divisió del districte en unitats geogràfiques més homogenies tenint en compte criteris històrics -l'origen de la població i amb factors socials (característiques del habitatge, situació de

l'equipament public, existencia de nuclis, etc.), juntament amb l'existencia d'una problematica comuna, etc.

Per fer aquest estudi dels barris del districte III, ens hem basat quasi totalment en el treball proxima a apareixer en forma de publicació d'en Josep Mª Huertas i d'en Jaume Fabra sobre els barris de Barcelona tenint en compte aquestes caracteristiques abans assenyalades.

Així doncs un cop feta aquesta previa introducció passarem analitzar els diferents barris que podem detectar en el districte III.

3.1. SARRIÀ

3.1.1. Evolució historica

Antigament Sarrià era un poble petit i agricola degut a la riquesa de les terres i que atreia tant a les comunitats religioses com a l'aristocracia degut al bon clima i a la vegada permetia fugir a aquesta de les epidemies barcelonines. Es en aquesta epoca que es comencen a construir les torres que a finals del s.XIX es multipliquen per tot el terme de Sarrià, atraient una nova classe social de menestrals que treballen en la construcció i s'estableixen en els nuclis pagesos ja formats, fent-los creixer i donant-los-hi una nova configuració urbana i social. En aquests darrers deu anys del s.XIX i en els deu primers del s.XX, Sarrià dobla la població. Es en aquesta epoca que es configura el Sarrià que coneixem avui com a barri tradicional.

Veiem doncs, que junt amb l'aristocracia terratinent i els pagesos rics hi conviuen els paletes, fusters i manyans que treballen en les torres d'estiueig. L'industria més floreixent es de la construcció.

La nova classe menestral s'estableix al voltant del carrer Major, mentre que les grans torres es construeixen en els solars que rodegen aquest nucli.

Sarrià no estava en el nivell d'industrialització d'altres municipis, degut a la característica de zona de residència de la classe alta catalana. Malgrat això hi abundaven els

petits tallers mecànics i de fusteria, auxiliars de la construcció. És en aquesta època que comencen a arribar immigrants aragonesos que constitueixen el peonatge de la construcció. Per el que es pot deduir de les revistes del barri, en especial de "La Cónsola" (revista que representava els interessos polítics del catalanisme de Francesc Cambó), sembla ésser que aquesta classe obrera ja intranquil·litava a la classe dirigent.

Junt amb això, en aquesta època hi han fortes polemiques sobre l'anexió del terme municipal de Sarrià al municipi de Barcelona, fet que tindrà lloc l'any 1.922, ocasionant un gran malestar entre els habitants.

Entre 1.909 i 1.936 la situació social havia canviat i Sarrià deixar d'ésser un municipi de vida tranquil·la, per convertir-se en una barriada de Barcelona amb tota la seva problemàtica.

Acabada la guerra civil, Sarrià permaneix estancat des del punt de vista del creixement urbanístic, durant vinticinco anys. És a partir d'aquests últims anys que comencen a portar-se a la practica els plans parcials i les grans operacions immobiliàries que converteixen els camps i finques senyorials del voltant dels nuclis urbans tradicionals en blocs de pisos d'alt "standing".

Degut a que la propietat de la terra està en mans de famílies que participen de la vida oficial de postguerra, situada en alguns casos en llocs claus del sistema, Sarrià està dotat d'un índex de serveis i d'un nivell d'urbanització superior a d'altres barris de Barcelona. És per això que queden molts pocs carrers per asfaltar i que es un dels barris més bé il·luminats de Barcelona, superat només pel Eixample.

Respecte a la industrialització de Sarrià, que com hem vist abans de la guerra no era massa abundant, la tònica s'ha mantingut després de la guerra, excepció feta d'alguns laboratoris farmacèutics i d'alguna petita indústria que s'hi ha anat instal·lant.

Pel que fa referència a centres educatius si bé hi han bastants centres privats i religiosos amb un superavit de deu mil places respecte a la població del barri, en canvi en quant a centres oficials ó estatals només hi ha un centre de E.G.B., el "Dolores Montserdá". No hi ha cap Institut, i el més proper són els Boscán i Ausias March.

En quant a centres sanitaris el barri no disposa de cap institució pública al marge del dispensari municipal (carrer Dalmases). El que si hi ha es una saturació de clíniques privades i centres assistencials religiosos. En quant a zones verdes passa el mateix, es a dir, la majoria de zones verdes son privades, i han molt poques placetes equipades, i l'unic parc urbà son els jardins de la Quinta Amelia.

Finalment en quant a equipament esportiu les uniques instal·lacions publiques son el complexe de Can Caralleu (municipal pero amb l'obligació de fer-se soci), i "Piscinas y Deportes". Tot el demás es privat, abundant-hi els clubs de tenis (Polo, Barcino, Barcelona, Turó, etc.).

~~3.1.2. Vida Social~~

3.1.2. Vida Municipal

El Sarrià tradicional està destinat a desaparèixer. Per un costat la crisi de la menestralia i per l'altre l'augment del preu del sol, junt amb els projectes de grans vials poden contribuir a la desaparició del antic nucli de Sarrià que encara té molt de poble.

Sarrià abans del 39 era un centre amb una important vida associativa a diferencia d'avui que la situació es molt diferent.

A l'any 1.919, segons la revista "La Consola" funcionaven al barri les següents entitats:

- Centre Sarrianenc, al carrer de la Llibertat (avui carrer Jaume Piquet i Pau Alcover). Era l'entitat més antiga. Feia ball i teatre. Durant 1.931, la secció de cultura va publicar "Crit".
- Centre Artesà la Violeta, al carrer de l'Estrella (avui Trinquete). Feia teatre i tenia un equip de futbol. D'aquesta entitat en va sortir el primer cor euterpenc.
- Centre Regionalista, - Organitzava ballades de sardanes i "vetllades polítiques i patriòtiques". Dintre d'aquest centre hi funcionava l'Esbart Sarrianenc de Folklore.
- Juventut Tradicionalista, al carrer Sant Vicenç (avui Iborra). Hi feia en ball, teatre, futbol i sessions de gimnastica.
- Obra Social. - Gimnastica dirigida per Mn. Enric Miró. Incloïa el Círcol Obrer Sarrianenc.
- Unió Comercial i Industrial. - Associació de botiguers i industrials, per defensar llurs interessos.
- Orfeó Sarrianenc.

-Joventut Sarrianenca.

En vigílies de la guerra civil hi havien noves entitats:

-Ateneu de Sarrià.- De juliol de 1.935 a juny de 1.936 va publicar un butlletí mensual anomenat "Sarrià", bastant interessant. Tant l'entitat com la revista eren òrgans oficials de la Lliga, com indica I. Molas a "Lliga Catalana".

-Casal Republicà Català de Sarrià, al carrer Major, 87.

-Centre Obrer, al carrer Iborra, 1

-Centre Obrer Aragonés, al carrer Major, 6

-Delegacions d'Acció Catalana, i d'Estat Català, etc.

Avui la situació es molt diferent. Tota la vida associativa gira entorn de la parroquia de la qual depenen: el grup de sardanes, el de teatre, l'esbart Sarrià, el M.I.J.A.C.S. (Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica de Sarrià), el AFO (cercle d'estudis), el Centre Parroquial, Can Margenat (grup de vells), També aglutinan gent al seu voltant els caputxins, els salesians, de qui depenen el grup de joves, la residència Fabregas (es de la Diputació, i han ex-internats dels Hogares Mundet), i el cine-club. Altres centres són el Centre Excursionista "Els Blaus", el Centre Aragonés (més mort que viu, relíquia del Centre Obrer Aragonés), i finalment l'associació de veïns. Com veiem, pràcticament tota l'activitat associativa es resumeix amb la parroquia i dos o tres centres més, a part de l'associació de veïns de la que ara en parlarem.

L'associació de Veïns ha portat fins a 1.974 una vida absolutament ~~languida~~, sense fer altra cosa que il·luminar els carrers per la Festa Major. Sembla ésser, que arrel de sortir a informació pública la revisió del Pla Comarcal, ha entrat gent jove disposada a donar un nou dinamisme a les activitats de l'associació. Els afectats per diversos projectes previstos a la revisió del Pla Comarcal van organitzar una primera assemblea, i van entrar a l'associació de veïns ja constituïda. En poc temps la associació ha canviat totalment del qu'era, i ara disposa de local, revista, vocalies, i més de quatre-cents socis, dels quals més de cent cinquanta han entrat arrel del Pla Comarcal (de la seva impugnació). És evident, que quasi tota l'activitat d'aquesta associació ha girat al voltant de la lluita contra els grans projectes viaris que poden destruir el antic nucli de Sarrià, i que ara passem a analit-

zar.

El fet que ha tingut més incidència urbanística ha sigut la cobertura de l'estació dels Ferrocarrils de Catalunya i totes les obres de que ha anat acompanyada, que podem sintetitzar en:

- Prolongació de la Via Augusta fins al passeig de la Bonanova, i projecte de continuar-la fins a la boca del tunel de Vallvidrera.
- creació d'un nou ramal de tren cap a Pedralbes, amb estació intermitja al pont de la Reina Elisenda.
- Aprofitament del pont, a més de l'estació per a traslladar-hi el mercat actualment situat a la plaça major, i per fer-hi locals que es diu que seran cedits a l'associació de veïns.
- Operacions especulatives amb l'edifici dit "dels consellers", al costat del pont de la Reina Elisenda, i amb el "Plan Parcial del sector de la estación de Sarriá".

Totes aquestes qüestions han coincidit amb la revitalització de l'associació de veïns i han centrat bona part de les reivindicacions populars de Sarriá a l'any 1.974. Les irregularitats relacionades amb la nova estació denunciades per la premsa i l'anunci d'importants afectacions motivades pels grans projectes viaris, han motivat l'unió d'esforços que han culminat amb la revitalització de l'associació de veïns.

La primera irregularitat ja va produir-se quan les transformacions de l'estació de Sarriá i del pont de la Reina Elisenda eren només un projecte. En un solar del costat del pont, va començar-s'hi a aixecar un edifici de vuit pisos, mentre que la qualificació de residencial urbana semiintensiva que tenia, solament n'hi permetia cinc.

Anteriorment i segons el Pla del 53, aquest solar tenia la qualificació de ciutat jardí intensiva. Aquest terreny era propietat de la família Fontcuberta. Però en comprar 83.000 pams² la Cooperativa Condal i després vinculada al conseller del districte Sr. Canellas, la comissió d'urbanisme li va canviar la qualificació, a l'any 1.968, per la d'urbana semiintensiva. Però aquesta qualificació tampoc ha estat respectada i en lloc d'edificar-hi els cinc pisos que permet la qualificació s'en hi han edificat vuit. El fet ha quedat consumat al no haver-se promogut cap acció judicial en contra, i l'edifici ha quedat batejat per la gent com "la casa dels consellers".

On la intervenció popular s'ha iniciat més decididament ha sigut quan la primera fase de la Via Augusta he estat un fet. Un mur d'una dotzena de metres ha tallat els carrers de Vergós, Manyé i Flaquer, Jaume Piquet i Hort de la Vila. En el projecte el mur tenia que tenir una alçada inferior. Ademés en el projecte, el carrer Salvador Mundi havia de quedar més amunt que la Via Augusta, permeten així un pas elevat. ~~xx~~ A la practica, els dos carrers han quedat al mateix nivell, amb tots els inconvenients que això suposa per la circulació. Això, junt amb la gran alçada de la bòveda de la estació sembla ésser que tenen relació amb la construcció d'unes galeries comercials variant d'aquesta manera el projecte inicial. D'aquesta manera seguirà Sarrià dividit, ara per aquest mur.

Si bé fins ara els veïns no havien reaccionat, sembla ésser qu'ara no estan disposats que la Via Augusta s'acabi de prolongar fins a la plaça Borrás. Els veïns han impugnat el projecte, i proposen com a solució fer la prolongació en forma de tunel ó de via deprimida. D'aquesta manera s'evitaria afectar 2.000 places escolars i les vivendes de vuitanta famílies que, tot i que tenen el recolzament del conseller del districte per a formar una cooperativa i construir nova vivenda al barri amb l'indemnització que els donin, de moment no tenen res més que promeses i bones paraules.

Els veïns també han impugnat el projecte, previst al Pla Comarcal del que s'anomenaria Avenida de las Exposiciones, i que suposaria la destrucció total del vell casc urbà de Sarrià, ja que seria una avinguda que partint de la plaça Espanya aniria a parar fins més amunt de la plaça de Sarrià. Ademés afectaria a centenars de famílies i set mil places escolars. El projecte, que respon als interessos dels promotors del tunel de Vallvidrera, permetent-hi un nou accés a més de la Via Augusta, permetria extraordinaris negocis especulatius amb la construcció de nous blocs de pisos en els terrenys qu'ara ocupan les casetes de planta i pis.

La transformació d'aquestes vivendes acabaria de manera definitiva amb la historia i la presencia física de la ex-vila de Sarrià.

3.2. PEDRALBES

Si bé els límits del barri de Pedralbes que fan en Huertas i en Fabra estan repartits entre els districtes XI i III, considererem

15
el barri, que ^{cu} amb la seva major part pertany al districte III, com un barri del III.

Els límits del barri són els següents: Terme municipal d'Esplugues, terme municipal d'Hospitalet, futura Avinguda de Xile, Avinguda Dr. Gregorio Marañón, Avinguda División Azul, Avinguda Papa Joan XXIII, Diagonal, Cinturó de Ronda, passeig Manuel Girona, carrer Trinquete, carrer Pere III de Montcada, Can Caralleu, terme municipal de Sant Just Desvern.

3.2.1. Evolució històrica

Com a barri habitat, és un nucli absolutament nou. Després de la guerra civil no hi havia gran cosa més que el monastir, el Palau Reial i la caserna del Bruc, que durant la guerra fou ocupada per un comitè de la F.A.I. dirigit per Ricardo Sanz. En ella s'hi van preparar i concentrar la majoria dels milicians que van marxar al front d'Aragó.

Les grans extensions de terreny lliure del final de la Diagonal havien servit tradicionalment per a grans concentracions de masses. Fins als anys cinquantes, amb l'inici de construcció de la Ciutat Universotaria i la cel.lebració del Congrés Eucaristic, no foren desallotjats els nuclis de barraques que ocupaven aquells terrenys. A partir d'aleshores comença l'època d'urbanització, avui practicament completada a partir de dos plans parcials anomenats de la Zona Occidental i de la Zona Sudoriental, redactats pels propietaris de Pedralbes als anys seixantes.

El primer compren una extensió de més de 70 Hec. limitades pels carrers Abadesa Olzet, plaça Eusebi Güell, Dolzet, passeig Tilos, Avinguda Victoria, Jorge Girona, Alcazar de Toledo, Gran Capitán, Sor Eulalia Anzizu, Teniente Coronel Gonzalez, i carretera d'Esplugues.

L'associació de propietaris va constituir-se el 31 d'octubre de 1.970, amb la finalitat d'urbanitzar, per el sistema de cooperació i amb criteris limitatius de construcció amb amplia compensació jardineria. L'associació estava presidida per el vescomte de Güell, i havien 58 propietaris (85% de la zona). Els vocals de l'associació eren: Ramon Cabarrocas, Salvador Jover, Enrique de Miguel, Alberto Fernandez i José Ribas (vocal tecnic), essent secretari, J.M. Ponsati.

La idea era deixar 30.000 m². per espais lliures, i edificar-hi 20.000 m². amb blocs de cinc pisos, i d'un miler de vivendes que oscil·larien entre els 180 i 300 m². Això suposaria una població d'unes 5.000 persones, amb una mitjana de 160 hab./ha.

La finalitat era fer el negoci els propis propietaris en lloc de traspassar-lo a les immobiliàries, i a la vegada construir pisos cars per que no hi tinguessin accés les altres classes socials de la ciutat.

El plà parcial va ésser presentat a l'ajuntament el 23/12/72.

Identiques finalitats té el Plà parcial del sector Sudoriental de Pedralbes que compren 46 Hes. limitades pel carrer Abadesa Olzet, Bisbe Català, Reina Elisenda, Duquesa d'Orleans, Trinquete, Eduardo Conde, Manuel Girona, Av. de la Victòria, i Sor Eulàlia Anzizu.

La Union Administrativa de Pedralbes estava formada per 135 propietaris sota la presidència de José Maria Rosal, i els vocals eren: el Comte de Godó, Francesc Figuerola, Antoni Ramis i Francesc Ribas.

En aquest Plà parcial, la densitat per Ha. prevista per 1.978 es de 130 habitants, repartits en 86 blocs de cinc plantes, 26 de quatre, i 67 vivendes unifamiliars. No hi haurà botigues, sino un gran centre comercial a ~~xx~~ la mançana Capitan Martin Busutil, Francesc Darder, Marques de Mulhacen i Jurista Borrell.

La Union Administrativa de Pedralbes té el plà parcial aprovat i va a realitzar la completa urbanització del sector (aceres i vials) abans de començar a edificar. Els espais verds ocupen el 10% de l'extensió total i son pensats no com a llocs publicos sino com a prolongació dels privats de cada edifici.

Els blocs construïts a Pedralbes al marge d'aquests plans parcials estan situats al voltant de la caserna del Bruc i habitats en bona part per militars, com per exemple, el grup de vivendes "Nuestra Señora de la Merced" que estan habitades per militars. Son casetes unifamiliars i estan situades al darrera de la caserna del Bruc, Tenen una capella i un col·legi privat. Estan habitades per unes 500 persones, éssent la qualitat de les edificacions bona. Tots els carrers estan asfaltats i no hi falta cap servei, excepció feta del transport. Pel que fa referencia als serveis sanitaris i educatius, Pedralbes depen totalment de Sarrià i fonamentalment dels privats. En quant a zones verdes, Pedralbes té el doble de verd equipat que tot ~~la~~ resta

17
de Barcelona. Bona part son espais ajardinats al servei exclusiu dels habitants de cada bloc, però hi ha també petites places per esbarjo i el parc urbà de Cervantes. Es el barri més bé dotat de Barcelona. En quant a equipament esportiu, les instal·lacions s'acosten al centenar, cap de les quals es publica, ni tan sols les universitàries. Els drets d'ingres i les quotes fan la majoria d'aquest barri privatius de l'alta burgesia.

3.3. CAN CARALLEU

Es un barri desenvolupat entre la posguerra i els anys seixantes per autoconstrucció i de manera totalment anarquica.

Sembla que la presència d'una gran bòvila al peu del Desert, i la manca de vivendes per els seus treballadors, es troben en l'origen de Can Caralleu.

L'espina dorsal del barri la constitueix un carrer d'un km. de longitud, que s'enfila sinuosament per la muntanya i que es impracticable a qualsevol transport public. Fou asfaltat no fa gaire pel conseller del districte, del qual els veïns n'estan molt contents,

Als dos costats d'aquest carrer i molt més amunt, ja sense asfaltar hi han casetes amb jardí dotades d'aigua i llum. Dues mil persones viuen en aquest barri, urbanísticament no del tot legal. Per equipaments, els veïns de Can Caralleu utilitzen els de Sarrià.

3.4. TRES TORRES

Encara que la Via Augusta hagi vinculat més les Tres Torres a Sant Gervasi, per clares raons urbanístiques, els seus habitants participen més de la vida social, cultural i recreativa de Sarrià que no pas de les activitats +si es que existeixen - d'un Sant Gervasi al qual el Cinturó de Ronda va donar un cop de mort. D'altra banda les característiques de la barriada de les Tres Torres son les mateixes de tot el Sarrià nou, amb torres senyorials que van deixant lloc a nous blocs de pisos.

3.5. VALLVIDRERA

3.5.1. Evolució històrica

En 1.890 el municipi s'annexiona a Sarrià. A partir d'aquesta data Vallvidrera es transforma en "barri" d'estiueig. Es construeixen

hotels i torres. En un segle es passarà de 197 habitants als 4.000 actuals. El funicular, que es l'únic mitjà de transport públic en tota la zona, es creà l'any 1.906. En aquesta època de construccions hi treballaven obrers de Sarrià i immigrants, alguns dels quals es van fer la seva caseta aquí mateix.

Així s'ha configurat el Vallvidrera actual, amb un nucli urbà de torres d'estíueig i hotels que posteriorment s'han transformat en blocs de pisos, i amb un entorn de cases i barraques escampades, que s'han anat estenent al llarg dels anys, cap a una altra comunitat humana formada al peu de la muntanya: Les Planes.

A Vallvidrera es poden distingir clarament la part alta, al voltant de la plaça Pep Ventura i Carles de Llar, on predominen les torres antigues, els tallers i botigues menestrals sorgits com a serveis de dels estíuejants de principi de segle i que en part es conserven igual que llavors; i blocs i torres de nova construcció.

En quant a la part baixa de caçetes autoconstruïdes, està estanca-da, i en èpoques de grans pluges es produeixen inundacions.

La població actual cal situar-la sobre les 4.000 persones. Els serveis són molt deficients, així doncs, a nivell educatiu no hi ha cap centre oficial ni de primària ni de grau mig. L'escola nacional més propera es la del desert de Sarrià, única en una extensió de més de 1.000 Hes. Hi han vuit escoles privades i una escola de subnormals, d'àmbit regional a Vila Joana.

En quant a zones verdes no hi ha cap jardí equipat.

Respecte a centres sanitaris, no n'hi ha cap de públic, depenen de Barcelona i de Sant Cugat. Només hi ha un metge privat a les Planes i un metge del seguro a Vallvidrera. Tampoc hi ha cap dispensari.

En quant a equipament esportiu no hi ha cap instal·lació pública. Només dues o tres de privades.

3.5.2. Associacions

-C.E.A. Vallvidrera.- Organitza activitats excursionistes i cursos infantils.

-Peña Deportiva TOBARRA.- per la població immigrada.

En aquest terreny, Vallvidrera depen en bona part de Sarrià i no ha aconseguit una cohesió de barri. ~~Maxxi~~

3.6. LES PLANES

3.6.1. Evolució històrica.

Fins després de la guerra, Les Planes era un lloc, ~~on~~ amb l'arribada als anys vint del tren de Sarrià, de "merenderos" on la gent hi anava a fer costellades.

Després de la guerra va canviar. Als anys quaranta, al parcelar diverses finques-Ca l'Armias, Cal Rectorat,...- molta gent va començar a comprar aquestes parcel·les i ha fer-s'hi la caseta al marge de qualsevol normativa urbanística.

Degut a la construcció del Tunnel de Vallvidrera, els que viuen a les casetes autoconstruïdes dels anys quaranta i que no han aconseguit la legalització de les seves vivendes, estan amenaçats d'expropiació.

Els veïns al·leguen que quan ells van fer-se les casetes no hi existia cap mena de pla general d'urbanisme, i que al redactar-se el del 53 no va legalitzar-se la seva existència, qualificant tota la zona de parc forestal. (de tota manera una tercera part del miler d'edificacions existents actualment, s'han construït després del 53).

Per resoldre la situació va formar-se la Asociación Administrativa del Polígono Apeadero Vallvidrera-Las Planas. Els seus interessos no eren només legalitzar les edificacions ja existents, sino també poder participar en els negocis que es preparen amb l'obertura del tunnel. (Identics interessos sembla ésser que tenen els propietaris de TABASA, expropiant una amplada superior a les necessitats de l'autopista, que els hi permetrà fer una filera d'edificis que bordejarà l'autopista).

Els propietaris de Les Planes van presentar l'any 1.966 un pla que consistia en que de les 227 Hes. que té el polígon, encedirien la meitat per a parc urbà si la resta es qualificava de ciutat jardí semiintensiva i intensiva a parts proporcionals. Així, a canvi de perdre una part de les ~~vivendes~~ parcel·les, podrien conservar les actuals vivendes i aixecar blocs de fins a quatre pisos en la resta. La població passaria de les 6.000 actuals a 23.000 habitants.

En desembre de 1,967, la Comissió d'Urbanisme va informar favorablement el projecte, pero el Consell de Ministres va denegar

17
l'aprobació, perquè allò era parc forestal i no hi havia negocia-
ció possible. Es va recórrer al Suprem, desestimant aquest el re-
curs el 28/3/74.

Les Planes té deficiències de serveis molt importants: deficit
escolar, no hi ha clavegueres ni aigua corrent. Les vivendes que
tenen water (80% segons un estudi fet per Càritas, l'any 1.967)
desaigüen a pous morts. El 65% tenen cisterna i les altres han
d'anar a buscar l'aigua a les fonts. Respecte als serveis sanita-
ris, utilitzen els de Sant Cugat, Vallvidrera i La Floresta, o
Barcelona.

El Districte VII

El districte VII, situat a l'oest de la ciutat, copren els barris de Sants, Hostafrancs, Bordeta i part del barri de Les Corts.

El Nord del districte el constitueix la Travessera de Les Corts i cap a l'est el carrer Marques de Sentmenat, que baixa fins l'Avg. Infanta Carlota. L'est del districte el constitueix el carrer Tarragona i el sud tota l'Avinguda Jose Antonio, des de Pl. España fins arribar a L'Hospitalet. Tot l'oest del districte limita amb aquest termini municipal, el carrer Riera Blanca en concret.

Característiques generals.

Superfície total: 310 ha., que representa 400 habitants per Ha, el tercer en major densitat de població.

Fins la integració dels municipis perifèrics al final del segle XIX, Sants constituïa un municipi amb predomini de la petita i mitjana indústria i de població eminentment popular. Amb la seva integració a Barcelona i el progressiu desenvolupament urbà, ha perdut part de les seves característiques encara que en parts importants del districte es conserven signes de la seva vida passada.

Per altra banda, la progressiva extensió de la zona residencial barcelonina ha fet que part del mateix hagi sofert una radical transformació, amb l'obertura de noves vies ràpides de circulació com són el Cinturón de Ronda, l'Avinguda de Madrid i l'Avinguda de Roma amb la nova estació de ferrocarril, amb les típiques conseqüències de revaloració del sòl i el joc de especulació. Tot això porta a l'existència de nous habitatges de mig standing al llarg de les noves vies i cases molt antigues i inclús barraques a l'interior d'aquestes "noves muralles".

En l'actualitat, encara que moltes indústries s'han traslladat de lloc, queden zones industrials com Can Batlló, carrer Brasil i la zona Sugrañés- Sant Frederic- Bagur, i la carretera de la Bordeta. Es poden trobar també petits tallers al llarg de quasi tot el districte.

Anàlisi de la població.

El districte VII, segons dades del Padró Municipal de 1970, té 120.323 habitants. Ocupa el setè lloc entre els dotze districtes de Barcelona per número absolut d'habitants.

Estat.

De les dades del Padró Municipal de 1970 tenim el següent quadre:

grup d'edat	Homes	%	Dones	%	Total	%
0-14	13.234	10.99	13.023	10.82	26.257	21.81
15-24	8.200	6.81	7.960	6.61	16.160	13.42
25-34	8.495	7.06	7.970	6.62	16.465	13.68
35-44	8.708	7.23	9.218	7.66	17.926	14.89
45-54	7.337	6.09	8.527	7.08	15.864	13.17
55-64	5.977	4.96	7.839	6.51	13.816	11.47
65—	<u>5.279</u>	4.38	<u>8.556</u>	7.11	<u>13.835</u>	11.49
Total	57.230	47.56	63.093	52.43	120.323	—

De cara a poder interpretar millor aquest quadre, hem agrupat a la població del districte amb quatre grans grups (petits, joves, madurs i vells) i hem comparat la situació a la resta de districtes de Barcelona i hem tret les següents conclusions:

- 1.- No es pot considerar un districte amb població vella ja que hi ha sis districtes que encara tenen un percentatge més gran que aquest grup en la població total.
- 2.- Tampoc podem parlar d'un districte ~~amb població jove~~ jove, ja que el pes d'aquest grup només ocupa el setè lloc en el conjunt dels districtes.
- 3.- Es pot considerar donc un districte amb preponderància dels madurs, qüestió que queda confirmada en el tercer lloc que ocupa dins d'aquest grup de població.

Immigració.-

El 65,31% de la població total del districte ha nascut a Catalunya. El percentatge de nascuts a altres regions d'Espanya és per tant del 34,64%, essent la resta (0,05%) nascuts fora d'Espanya.

L'origen dels no-catalans residents al districte és el següent:

Andalusia: 23,02
Aragó: 15,55
València: 13,39
Múrcia: 10,35
Galícia: 7,04

Es convenient comparar aquest percentatge de població immigrada amb la resta de districtes de la ciutat, i tenim que ocupa un lloc intermig entre el 48,54% existent al districte IX i el 27,44% del districte III. Podem també constatar que el nucli antic del barri es majoritàriament català.

Població activa i estructura professional.-

La població activa total del districte és de 47.630 persones que representa el 39,58% del total de la població. Ocupa el quart lloc dintre dels districtes amb més població activa, encara que la xifra tingui un valor relatiu ja que:

- els tres districtes amb més població activa (V, I i IV) són els districtes més vells de població.
- districtes amb un percentatge similar de població activa (IX i X) tenen en XX

canvi una població molt més jove que els tres assenyalats en primer lloc i també, qu aquest districte, per lo que la proporció de població activa és en realitat molt mes alta.

Passarem a estudiar l'estructura de la població activa per veure de treure més conclusions:(Dades del Padró Municipal 1970)

professions	% pob. activa	% pob. total
Tècnics i professionals	7,29	2,88
Personal directiu	1,48	0,33
" administratiu	19,68	7,79
Comerciants i venedors	13,28	5,25
Traballadors serveis	8,06	3,19
" camp	0,21	0,08
" producció	43,75	17,32
" no classificats	5,43	2,15
Forces armades	0,76	0,30

1.- Destaca en primer lloc l'alt percentatge de treballadors de la producció (43,75%) i que agrupant-los amb els altres assalariats donen un total de 57,45%. Si ho comparem amb la resta de districtes, ocupa el tercer lloc dels de més població assalariada.

2.- El personal administratiu, tenint un pes important, sembla no ser molt diferent que la resta de districtes de la ciutat.

3.- Els professionals i tècnics es situen a un nivell bastant baix, tenim en compte el gran pes dels assalariats. (Cal dir que al districte III constitueixen el 23,87%)

4.- Respecte als comercians i venedors, el percentatge és similar al de la majoria de districtes de la ciutat, pel que no sembla confirmar-se les deduccions "in situ" de un pes específic d'aquest grup social; si mes no, un estudi del districte per demarcacions petites ens situaria una concentració en alguns llocs concrets. (al voltant de la carretera de Hostafrons i Sants)

5.- El personal directiu (1,48%) es situa amb un pes baix, en el que es confirma el predomini de la població assalariada. Cal tenir en compte que és un pes similar al de altres districtes (VIII i XII) que queda més a prop dels districtes majoritàriament assalariats que no de aquells amb predomini de classes altes..

Pel que fa referencia a la població no activa, el quadre estadístic es el següent:

categoria social	% pob. no activa	% pob. total
Jubilats	14,04	8,48
Rendistes	0,22	0,13
Escolars (0-14 anys)	33,36	20,15
Estudiants (majors de 14 anys)	6,17	3,72
Labors	43,52	26,29
Altres	2,67	<u>1,61</u>
Total:		60,41

- 1.- Dada important es la xifra d'estudiants (ja que a part hem contabilitzat els ~~exclousos~~ escolars, es a dir que el percentatge representa les peersones que estudien amb edat "legal" per treballar). El pes els situa entre els districtes mitjos de Barcelona, lluny tan del 13,25% (D.III) com del 3,2% (D.IX).
- 2.- El pes dels jubilats i rendistes és gran tant en xifres absolutes com si tenim en compte que tenen un pes similar de jubilats tenen en canvi una població molt més vella que aquest.
- 3.- Labors és una categoria que té un pes quasi-similar en la majoria de districtes, i per tant molt alt en el conjunt de la població. El fet que els districtes que tenen menys percentatge d'aquesta categoria siguin el III i el XI ens obliga a considerar que les dades recollides per aquesta categoria no són massa fiables ja que de totes les altres dades recollides fan que aquesta no quadri en la caracterització socio-económica del districte.

Nivell de renda.-

Segons l'estudi de J. Muns (Banca Catalana, 1971), aquest districte ocupa el vuitè lloc de la ciutat, per sota de la mitja del conjunt de la ciutat.

Barcelona: 100

Districte VII: 91,5

Aquesta xifra ens vé a resumir una mica totes les observacions parcials que hem anat fent de les diverses categories socio-professionals, comparant ho amb els altres districtes. Cal afegir que, segons aquest mateix estudi, només quatre districtes (I,V,IX,X) tenen un nivell de renda encara més baix.

A continuació reproduïm les dades de l'esmentat estudi, que ens sistematitzaré els diversos indicadors utilitzat pel seu calcul:

<u>Dades de 1968</u>	cotxes censats	cotxes/100 hab.	renda per càpita	
	14.001	11,3	75.178	
lloc que ocupa en el conjunt de la ciutat	10	9	8	
<u>Dades de 1965</u>	cases propietat(%)	habitants per habitacle	habitable amb aigua, gas(%)	estatges an calefacció
	18,2	4,1	51	7

3.- Història del districte

3.1. Sectors que comprén

A un districte de dimensions reduïdes, (299,4ha.) ~~xxxxx~~ que ocupa el lloc vuité entre tots els de Barcelona, podria ser difícil trobar entitats o agrupacions més petites en que subdividir-ho. Ara b'e, donada la història del districte i els estudis de diversos autors (Huertas Claveria, Fabra, Carreras i Verdaguier) hem pogut arribar a la conclusió de que existeixen tres barris històrics - Sants, Hostafrancs, Bordeta- i algunes petites zones de recent urbanització. En primer lloc tenim que les divisions administratives actuals no responen als criteris històrics ni naturals d'agrupament, excepció feta dels límits dels dos primers- Angel i Creu Coberta- que corresponen al ~~dist~~ barri d'Hostafrancs. Els altres cinc- Espanya Industrial, Magòria, Coll-blanc, Tena i Sta. Maria de Sants- tenen uns límits molt irregulars i no els utilitzarem en el present estudi.

3.1.1. Hostafrancs.- Els límits dels barris administratius avans assenyalats coincideixen amb els límits històrics trobats per Carreras i Verdaguier en el seu estudi sobre el barri (Hostafrancs, un barri de Barcelona.- Ed. Selecta 1974) per tant es pot dir que constiuix una agrupació geogràfica i humana definida. Els orígens del barri ens situen a mitjà segle XIX, quan es comença a construir el carrer Creu Coberta i s'estableix l'Espanya Industrial coneguda al barri com el Vapor Nou, i més tard Manufactures Ceràmiques, que encara subsisteix. L'enderrocament de les muralles l'any 1854 representa una fita important pel desenvolupament urbà i en els anys següents l'edificació augmenta. Les lluites obreres del segle tenen important ressó al barri, donat la seva concentració industrial i a nivell polític, ja a començament de segle, l'enfrontament entre Lliga Regionalista - els comerciants- i els radicals - la classe obrera del barri. Amb la iniciativa pública de ~~la~~ l'Exposició Internacional de 1929, s'inicia un moviment que vé a consolidar la petita burgesia del barri en el seu paper dominant que ja s'havia dibuixat (C. Carreras, Pag. 92). Les nobes edificacions de la Plaça d'Espanya i la construcció del metro son fites importants en la definitiva configuració urbanística del barri. A aquest nivell, es ara, amb motiu de la revisió del Pla Comarcal que sembla que es vulgui donar una nova fisonomia al barri. Políticament es important destacar que al'any 1897 Sants fou agregat a Barcelona i juntament amb Hostafrancs van formar el districte VII, que amb unes petites agregacions formen el districte actual. La tinència d'alcaldia del districte, situada al ~~districte~~ carrer Creu Coberta, fou inaugurada l'any 1915 i es obra d'en Jaume Gustà i Bondia (C. Carreras. Pag. 88). A partir d'aquí, la vida municipal del barri queda estretament lligada a la de Sants i ambdós nuclis tindran una evolució conjunta.

Ara bé a l'any 1974, amb l'intent de remodelació del barri, sembla que els veïns volen jugar un pes específic, i formen una comissió gestora de una futura Associació de veïns del barri, que en aquests moments es troba amb algunes dificultats no solament burocràtiques per sortir a la llum pública; des de un primer moment no van trobar les simpaties del regidor V. Fabrer i per altra part dels comerciants més importants del barri. Existeixen també al barri altres entitats con l'Ateneu Montserrat i el centre Montserrat Xavier dels jesuïtes.

Caldrà veure l'actuació dels veïns com part integrant del moviment reivindicatiu del districte VII, però amb les seves pròpies característiques.

Bordeta:

Un dels antics barris que compren el districte VII es el que estudiem ara i està situat al sud-oest del districte. Els seus limits son: Gran Via, Riera Blanca (fins el metro de Bordeta), Andalucia, Manzanares, Noguera-Pallaresa, Portugalete i Moyanés.

La seva extensió aproximada es de 54 Ha. y la població de uns 11.000 habitants, amb una densitat de 203 hab / Ha., per baix de la del conjunt del districte (401 hab/Ha.), encara que aquesta xifra tingui valor relatiu ja que existeixen dos grans espais sense edificar, (Can Batlló i la estació Magoria).

Historia del barri:

A començament de segle XIX era encara un lloc enterament rural i en 1857 integrava un dels quatre barris del municipi de Sants. Fita important en la seva historia es la constitució en 1878 de la Societat Coral "La Floresta" al carrer dels Jocs Florals (entitat que encara existeix pero sobre tot la instal·lació de la fàbrica Can Batlló en 1880. El terreny ocupa una extensió de 9 Ha. i el motiu de la seva instal·lació va ésser una decisió empresarial degut a uns incidents ocorreguts a la seva antiga instal·lació, (Les Corts). L'altre fita important del barri (no solament històrica sino per el seu desenvolupament futur) es la construcció per part dels Ferrocarrils Catalans de l'estació de Magoria, amb una extensió de 3,2 Ha.

La majoria de les construccions daten de aquest temps, per tant son vivendes de una o dues plantes, amb poques condicions de salubritat, que eren utilitzades preferentment pels treballadors de les industries del barri. Existeix també un nucli de barraques (carrer de Parcerisas i Camí de la Cadena) que van absorbir el primer nucli d'inmigrans que va arribar a Barcelona. Fa uns anys, amb motiu de las inundacions vas ésser traslladats al Poligon de la Mina.

En el any 1953 el cens d'industries era: 52 sidero-metalurgiques, 2 textils, 10 quimiques i 10 del vidre, la majoria petites, encara que Can Batlló continuava en posició destacada. L'any 64 aquesta fàbrica es traslladada de lloc, pero les seves naus continuent éssent d'utilització industrial fins avui.

Actualment, ha sofert un procés de remodelació urbana, com Sants, amb la construcció del Cinturó de Ronda i les secueles d'edificis-pantalla de gran altura que amaguen el reste del barri. També hi ha un procés de remodelació al llarg del carrer de la Bordeta, Gavá i Constitució, que constitueix "l'espina dorsal" del barri.

Vida associativa:

El principal nucli d'activitat social al barri lo constitueix la parroquia de Sant Medir, creada al any 1949 per Mossen Amadeu Oller. Al començament va ajudar la
cons-

t rucció de viviendas de tipus social i va esser una de les capd evanteres del esperit del concili Vaticà II. Actualment conten gran número d'activitats: escola activa de pares, dos agrupaments escolars, activitats esportives(basquet i gimnàs), centre parroquial, club de joves(Club Fàmelic) i va editar una revista propia (Pedres Vivents) No oblidem que la gent que va crear l'actual Centre Social de Sants provenia d'aquesta parroquia. En record del seu fundador, li van dedicar uns patits jardins situats al costat de la parroquia.

Altres entitat del barri es la Societat Coral "La Floresta", de fundació ben antiga, que després de un període d'ostracisme, sembla que en el últim temps s ha integrat en el treball conjunt de les entitats del districte en lluita per un barri millor.

L'escola activa Proa es també un altre focus d'activitat, encara que el seu cos elevat faci ~~mapa~~ que arraplegui nens no de la barriada sino de un "public" determinat.

Equipaments i conflictes urbans.

La Bordeta no es una excepció al déficit d'equipaments patit per la resta del districte: he aquí algunes dades:

dos agrupaments escolars (en condicions molt dolentes)nacionals

una escola parroquial

una escola activa

un institut

no existencia de biblioteques públiques

un dispensari privat

dos cinemas

cuasi-inexistencia de zones verdes: Plaça La Farga i Jardins Amadeu Oller.

La primera manifestació col·lectiva de descontent va esser amb motiu de les inundacions de desembre de 1971 al carrer Parcerises, afectant a barraques ocupades per 15 famílies i un gran "socavón" que abarcà 21 vehicles. Després de diverses accions de protesta, les famílies afectades van esser trasladades al polígon de La Mina.

Al curs 72-73, una industria allotjada a les naus de Can Batlló(Margaret Astor), va agafar 25 metres del jardí de Amadeu Oller, per la ampliació de les seves instal·lacions i va ocasionar el rebuig de tot el veïnat i l'ocasió de pendre consciencia de que, encara que fossin pocs metres, eren un dels pocs llocs per esplanar de la gent.

Actualment, la reivindicació dels veïns de La Bordeta, juntament amb tot el districte, passa per la recuperació per el barri dels grans espais de Can Batlló i Magoria (representen el 22% del espai total del barri) com última oportunitat de fer del districte un lloc habitable i amb els equipaments necessaris per la vida i necessitats de tota la població.

Sants

Sants va constituir abans del 39 un centre d'activitat política, cultural i recreativa molt important. No podem pas oblidar que una de les zones en que va aparèixer amb més força la revolució industrial i l'instal·lació subsegüent de grans fàbriques fou a aquest barri: l'any 1845 s'installen el Vapor Vell, L'Espanya Industrial i Can Batlló i es podrien contabilitzar 554 telers mecànics i 38.000 fustos. Encara avui existeixen alguns d'aquests espais (Can Batlló). En el 1º Congrés obrer espanyol (1870), Sants constituïa la tercera federació més important, després de Barcelona i Alcoi.

A començament de segle es contabilitzen 50 fàbriques i 14.000 obrers i a les eleccions de 1907 guanya Solidaritat Catalana (amb un clar pes del proletariat d'origen català) en front dels radicals de Lerroux. En l'any 1918 fou creat el Sindicat Unic de la C.N.T. al carrer Vallespir amb la fita important del trencament dels antics sindicats d'oficis.

Per tenir una idea de la gran activitat de tot tipus que existia, donem a continuació la relació de centres desapareguts després de la guerra civil:

Ateneu Enciclopèdic Sempre Avant

Casino de Sants

Cercle de Gremis

Cooperativa col·lectiva Ampeu Obrer

" la Nova Activitat Obrera (després absorbida per "La Nova Obrera)

" Obrera de Cadiraies

Patronat Cultural Obrer

Estat Català i Unió Cooperativista

Foment Republicà

Joventuts Comunistes Ibèriques

Cooperativa La Lleialtat Obrera

Sindicats i sede locals dels diversos partits polítics...

Per altra banda tenim les revistes que en aquest mateix període existien al barri:

Sants Nou (1901-39)

La Terra (1918-32)

El Ressò (pro-republicana)

Fulls Lliures (continuació de La Terra)

Vibracions (1921-39)

Atlan Ampar

Vida política municipal.

La nova situació creada després de la guerra civil significa un trencament important amb el període anterior i caldrà molt de temps per a recuperar part de la antiga tradició associativa existent al districte, si bé amb característiques diferents, donada la nova situació polític-social.

Vida associativa

En el que respecta a les associacions de tot tipus, en primer lloc tenim l

les sobreviscudes després de la guerra:

Cor Maragall

Cooperativa la Popular Santsense

" la Nova Obrera

Unió Esportiva de Sants

Orfeó de Sants.- Fundat el 1900, representa fonamentalment la petite burgesia local (comercians i petits propietaris) i la ideologia dominant té un caire típicament catalanista. El número de socis és prop de 1000 i el centre d'activitats és la música (corals). Hi ha també activitats recreatives, grup de muntanya, escola de teatre i un cine-club (Eina 2).

El nucli d'influència es bastant tancat i només poques vegades ha pres actituds públiques de defensa dels interessos col·lectius dels veïns.

De les noves entitats o nous centres d'activitat col·lectiva destaquen:

- Unió Esportiva Mediterrani: creada el 1944 al voltant de una piscina al carrer Galileo.
- Unió Escursionista de Catalunya: creada l'any 1960, en realitat fou la fusió de tres entitats desaparegudes el 39: Motgrony, Pirenc i el Centre Escursionista de Barcelona. El número aproximat de socis és de 800, encara que el centre està obert a tothom. L'esport és el nucli de les activitats, encara que també realitzen activitats complementaries. La seva projecció al barri és molt important, ja que un dels seus objectius és la sensibilització respecte a la importància i qualitat de les terres catalanes i de totes les seves possibilitats..Per altra banda, ha pres actituds conjuntes amb altres entitats del districte respecta a problemes col·lectius.
- Parròquia de Santa Maria de Sants:té unes característiques molt diferents que Sant Medir(que ja hem parlat a Hostafrancs), ja que a part d'un petit grup d'infants és nul·la l'activitat de projecció al barri, ja que solament alguns grups de joves organitzen esporàdicament "festes". Per altra part, no ha pres mai actitud de defensa dels interessos del barri juntament amb altres entitats del districte.
- Centre Social de Sants: nasqué l'any 72 al voltant del problema de les expropiacions del Cinturó de Ronda. Com hem vist avans, el nucli inicial provenia del centre parroquial de Sant Medir. A l'actualitat, el número de socis és de 400, encara que la seva projecció pública al districte sigui molt més ampla, ja que es fa ressó dels problemes de tot el districte. Funciona en forma de grups de treball, cadascú dels quals s'ocupa d'un tipus d'activitat: urbanisme, sanitat, dones, joves, ensenyament. El caràcter diferencial d'aquesta entitat es que està oberta a tots els veïns del barri per recollir els seus problemes i veure la possibilitat de solucionarlos amb el concurs de tots els veïns. La seva activitat ha estat molt gran i ha intervingut decisivament en tots els assumptes conflictius del districte i que veurem seguidament. Per altra banda ha establert una relació molt fructífera amb la resta d'entitats, de cara a establir un front comú vers les necessitats del barri. Publica un

BUTLLETI informatiu bilingüe d'aparició variable, encara que darrerament la seva aparició sigui més continuada.

Conflictes urbans.

Hem vist que la nova política urbana iniciada cap el 60 a la ciutat va incidir molt directament al districte, especialment en el que respecta a noves vies ràpides de circulació, que varen desquartitzar el barri amb la desaparició de zones lliures, com el camp de futbol del Sants. La defensa col·lectiva dels interessos dels veïns no aparegué amb força fins l'any 1968, amb motiu del Cinturó de Ronda, encara que l'any 66 comencen a despertar-se les forces vives del districte amb motiu de la inauguració de l'estació de metro a la plaça de Sabts, ja que es va aconseguir que figurés la "t" del nom original del barri en compte de la paraula Sans que figurava fins aleshores. Encara que anecdòtic, creiem important perquè es una mostra de l'arrelament del sentiment nacional català al barri i del començament de les preses de postures col·lectives.

a) Cinturó de Ronda: el conflicte es comença a plantejar l'any 1965 quan es suspenen les llicències d'edificació a la zona, encara que el problema greu apareix el 68 quan es decideix que l'amplada del cinturó tingui 50 metres, el que representava 6.500 persones afectades. Després d'unes primeres protestes s'aconsegueix que les obres només ocupin 30 meters encara que l'afectació continuï a 50. Cal remarcar, que a General Mitre, el cinturó només ocupa 30 m. i està projectat totalment soterrani.

El desembre de 1970, després de nombroses impugnacions i de pressions col·lectives a través de la nova Associació de Veïns de Badal-Brasil, s'aconsegueix el pas soterrani i que les afectacions compreguin a 3.000 persones i la desaparició de la plaça d'en Victor Balagué; de les 100.000 ptas inicials que oferia l'Ajuntament, s'arribà a les 125.000 encara que l'entrada dels pisos al barri costaven 300.000 ptas. És important contatar que els beneficis del cinturó al districte són mínims, ja que un 80% de la població utilitza els transports públics i només el 20% té cotxe propi.

b) Semàfors a la A. de Madrid. cantonada Joan Güell: en aquesta perillosa cruïlla es van produir varis accidents greus, alguns dels quals foren mortals (desembre 72), el que va ocasionar una carta signada per 500 veïns reclamant la instal·lació de semàfors, el qual aconseguiren en dos mesos. Cal destacar la unió dels veïns i l'activitat dels membres del Centre Social de Sants.

c) Esquedes de Joan Güell i Can Bruixa: l'affair començat al novembre de 1971 es degué al canvi de traçat de la línia III del metro, desviada sota el carrer Joan Güell. Primerament són desallotjades 9 famílies però després el cas afectar a vuitanta més; al mes d'agost del 72 es rep una notificació de "desalojo" de l'Ajuntament offerint 150 ptas per persona i dia, mentre que als veïns es neguen a sortir de casa seva si no els donen 200 ptas. i seguretat de tornar a la fi de les obres.

El desembre del 72 es paralitzen les obres, donada la negativa dels veïns i fins l'estiu de 1973 que s'arriba a un compromís amb l'Ajuntament (Masó ja es Alcalde), en base a les 200 ptas. diàries per persona i la seguretat de tornar. Una vegada acabades les obres els veïns varen tornar a casa seva.

d) Explosió de gas al carrer Ladrilleros (29-X-72): ha estat l'affair més dramàtic ocorregut al districte en molts anys (14 morts i 19 ferits). Immediatament es va produir una declaració pública de Centre Social de Sants i mes tard, organitzat per Amics de la Ciutat i 18 entitats del barri (U.D. Sants, U.D. Sants-ciclista, UEC, Centre Ciclista Excursionista de Sants, Associacions de veïns de: Eldefons cerdà, Collblanch - La Torrasa, Badal-Brasil, Vallespir, Cooperativa La Nova Obrera, Societat Coral La Floresta, Orfeó de Sants, Orfeó Atlántida, Centre Parroquial de Sant Medir, Centre Catòlic de Sants, Congregació Mariana N.S. de Montserrat, Associació de pares dels centre Montserrat Xavier de Hostafranch i Centre Social de Sants) es va intentar celebrar una reunió informativa sobre el problema de les noves instal·lacions de gas, reunió suspesa a l'últim moment, el que va ocasionar una marxa de protesta davant les oficines de La Catalana.

Els veïns demanaven 19 milions de pessetes d'indemnització, mentre la companyia n'oferia 11. La intervenció del regidor del districte, Vicenç Febrer va fer que en comptes d'assessorar-se per un advocat proposat per les entitats del barri, s'acceptés la intervenció de Màximo Godó- que havia organitzat la campanya electoral de V. Febrer-. Es va arribar a un acord amb 14 milions de ptes.- l'avocat va cobrar un 5%.

e) Campanya "Salvem Sants dia a dia" : dintre d'aquesta campanya de recuperació d'espais lliures, es va començar per la recuperació de la Plaça de Sants (S.Anglada), amenaçada per un pas elevat. El desembre de 1973 es produeix una declaració d'entitats del barri reclamant la salvació de la plaça, seguida més tard per la instal·lació d'en "satand" a la mateixa plaça i la recollida de 13.000 signatures entre els veïns dirigida a l'Alcalde. L'impacte popular fou molt gran, i després de múltiples gestions per part de les entitats i en especial del Centre Social, s'arribà a un acord amb l'Ajuntament respecte a la modificació del projecte i ~~l'ajardinant~~ l'ajardinament immediat de la plaça.

Situació actual.

L'actual problemàtica ve lligada estretament a la revisió del Pla Comarcal i la seva repercussió al districte. L'inseguretat jurídica creada per l'aparició d'aquest plan i els fets subsegüents(desafectacions..) no ha desaparegut amb la constitució de la Entitat Municipal Metropolitana",x al contrari sembla que ha augmentat la confusió.

Per tenir una idea de la importàcia que la revisió representa cal dir que el número d'impugnacions recollides a tot el districte fou prop de vuit mil. Respecta a l'obertura de noves vies ràpides de circulació, la revisió preveu: ampliació dels carrers Numància i Tarragona, prolongació de Joan Güell fins la Gran Via, prolongació dels carrers Aragó, Consell de Cent i Diputació fins una nova via paral·lela a la Gran Via, quedant pràcticament esquarterat tot Hostafrancs i destruin la possibilitat de recuperació de "Can Batlló" i l'estació de Magoria. Com assenyala el butlletí del Centre Social de Sants (1/II/75): "ni siquiera se realiza un estudio serio sobre circulación, transporte y comunicación en un futuro próximo" i més endavant afegir-hi: " el gasto en este tipo de servicios pasaría delante del necesario y urgente a realizar para mejorar las actuales condiciones de vida del barrio".

Enfront de tota aquesta situació de manca de serveis i equipaments més elementals, el propi butlletí assenyala quines són en aquest moment les necessitats més urgents del districte:

LAS 40 Has. QUE HACEN FALTA A NUESTRO DISTRITO

Equipamiento educativo.

Maternal	1.200 plazas	6.250 m2
Preescolar	2.400 "	12.500 "
E.G.B.	4.500 "	35.000 "
Bachiller	1.600 "	16.000 "
Profesional	1.600 "	16.000 "
Especial	300 "	6.000 "

Equipamiento sanitario.

Hospital General	600 camas	36.000 "
Dispensarios-urgencias	4 unidades	10.000 "
Hospital psiquiátrico	100 camas	10.000 "

Equipamiento para jubilados.

Residencia ancianos	1 unidad	12.000 "
Hogares jubilados	4 "	8.000 "

Equipamiento deportivo.

Complejo tenis	1 unidad	5.000 "
Campo futbol-atletismo	1 "	15.000 "
Piscinas	2 "	6.000 "
Polideportivos	4 "	12.000 "
Gimnasios	4 "	12.000 "

Equipamiento comercial.

Mercado	2 unidades	6.000 "
<u>ZONAS VERDES</u>	2/3 superficie	200.000 "

Total: 423.000 m2

Paral·lelament, els veïns han fet un estudi dels terrenys lliures, els de propietat pública i els industrials a extinguir, i tot i descontant tots aquells de menys de 0,5 Ha., surten unes 50 Ha. de manera que les propostes que anteriorment hem vist podrien esser satisfetes amb un mínim de cost social.

El dos de febrer de 1975 és una diada important a la història del districte. La inauguració de la plaça de Sants (Salvador Anglada) no es solament- com deien els mateixos veïns- la recuperació d'una petita part de zona verda sino l'inici d'una vasta campanya de sensibilització i consciència del districte per aconseguir les condicions de vida dels veïns sigui cada vegada mes dignes, através de les noves fites que es proposan: les cotxeres dels tramvies i la casa del rellotge, i mes endavant la definitiva recuperació dels grans espais industrials: L'Espanya Industrial, Can Batlló i Magòria.

DISTRICTE VIII

1.- SITUACIÓ GEOGRÀFICA

El districte VIII està format pels barris de Gràcia, La Salut i Vallcarlos-Penitents.

Els límits del districte són: Al nord hi ha el terme municipal de Sant Cugat del Vallès. L'oest limita amb el Passeig de Gràcia, la Diagonal, Via Augusta, Plaça Gala Plàcida, Avinguda del Príncep d'Astúries, Plaça Lesseps, Avinguda de la República Argentina, carrer Collcerola i plaça del Tibidabo. Al sud limita amb el carrer Provença.

L'est, els seus límits són: carrer de Cànoves, carrer Sant Genís, carrer Lladoner, Avinguda Jordan, carrer Trueba, plaça Esopo, carrer Pluton, d'ací baixa cap el carrer Lourdes, plaça Gibraltar, carrer dels Santuaris, Avinguda del Carmelo, plaça Sanllehy, carrer de Sardenya fins a la Travessera de Gràcia i carrer Nàpols.

2.- CARACTERITZACIÓ DEL DISTRICTE

El districte VIII té una superfície de 592,3 Ha; és un districte d'extensió mitjana, en relació amb els altres districtes de Barcelona -ocupa el setè lloc-, essent el de menys extensió el V amb 92,8 Ha. i el de més extensió el III amb 2100 Ha. El districte es pot caracteritzar per la diversitat de la seva població. Gràcia-nucli del districte-- al perdre el seu antic caràcter eminentment artesà ha donat lloc, per un cantó a una població de classe mitja i per l'altre a un sector popular.

Per el que fa referència a Gràcia, el districte té una estructura vial molt estreta que no ha permès en molts casos la reconstrucció de les antigues cases de planta i pis, i les noves

que s'hi construeixen no tenen més de quatre pisos, conservant un aspecte de poble en alguns llocs.

El districte en la part nord és dels que compte amb més espais verds, però no es així en la seva part sud -- Gràcia-- que només té la problemàtica plaça Lesseps.

2.1.- Anàlisi de la població

El districte VIII segons dades del Padró Municipal de 1970, té 161.723 habitants ocupa el quart lloc, per nombre absolut d'habitants entre els dotze districtes de Barcelona.

2.1.1.- Edat

De les dades del Padró Municipal de 1970, treiem el següent quadre:

<u>Grups d'edat</u>	<u>Homes</u>	<u>%</u>	<u>Dones</u>	<u>%</u>	<u>Total</u>	<u>%</u>
0 - 14	18.115	11,20	16.958	10,48	35.073	21,68
15 - 24	10. 711	6,62	10.862	6,71	21.573	13,33
25 - 34	9.890	6,11	10.695	6,61	20.585	12,72
35 - 44	10.775	6,66	11.924	7,37	22.699	14,03
45 - 54	9.077	5,61	11.833	7,31	20.910	12,92
55 - 64	8.085	4,99	10.969	6,78	19.054	11,78
65 i més	7.992	4,94	13.837	8,55	21.829	13,49

El grup que té més importància es el d'edats mitjanes -els compresos entre 35 i 54 anys- que representen el 26,95%.

El segon són els joves -de 15 a 34- amb un 26,05%, i el tercer són els vells -de 54 en amunt- amb el 25,17%.

Essent per tant el grup amb més pes en el districte el de les edats de 35 a 54 anys, podem dir que aquest és un districte d'edats mitjanes. Amb més predomini de joves i de petits que de vells.

2.1.2.- Immigració

De la població total del districte, 108.491 habitants que representen el 67,08%, han nascut a Catalunya. Els nascuts a altres regions espanyoles són 51.058, el 31,58%; essent la resta 2.147 habitants (el 1,35%) nascuts fora d'Espanya.

L'origen dels catalans residents en el districte es el següent:

Barcelona	98.602
Lleida	4.844
Tarragona	4.162
Girona	2.883

I L'origen dels no-catalans residents en el districte és:

		%
Andalusia	11.217	21,95
Aragó	8.519	16,67
Castella la Nova	5.170	10,12
Castella la Vella	4.815	9,42
València	4.802	9,40
Galícia	3.449	6,75
Múrcia	3.074	6,02

Aquest districte se'l podria incloure dins dels districtes més catalans, fa que el seu percentatge de població immigrada és bastant baix comparant-lo amb la resta dels districtes de Barcelona, essent el més alt el del districte IX (48,54%) i el més baix el III (27,44%). Es el tercer districte de menys població immigrada.

2.1.3.-Població activa i estructura professional.

La població activa total del districte és de 62.727 persones que representa el 38,78% del total de la població. Té el nové lloc entre els districtes de més població activa, i essent la mitja dels districtes de 39,32%, hi està bastant a prop.

De las dades del Padró Municipal del 1970, i els percentatges so-

bre el total de la població del districte, treiem el següent quadre:

		<u>% pobl.</u>	<u>% pobl.</u>
<u>Professions</u>		<u>activa</u>	<u>total</u>
Tècnics i professionals.	7.572	12,07	4,68
Personal directiu.	1.543	2,46	0,95
Personal administ.	13.391	21,35	8,28
Comerciants i venedors.	8.978	14,31	5,55
Treballadors serveis	6.370	10,15	3,93
" camp	150	0,24	0,09
" producció	20.233	32,25	12,51
" no classificats	3.836	6,11	2,37
Forces armades	654	1,04	0,40

Els grups professionals més importants del districte VIII, són els treballadors de la producció, que representen el 32,25% sobre el total de la població activa i el personal administratiu amb el 21,35%. Considerant el primer grup està al vuitè lloc dins de la classificació general dels districtes; estan en el primer lloc el districte IX amb el 50,69% i en l'últim el III amb el 13,80%. Pel que fa referència al personal administratiu està en tercer lloc de la classificació, de la qual n'és el primer classificat el districte VI amb el 23,70%.

El tercer grup important dintre el districte és el dels comerciants i venedors, el 14,31%; aquest dins de la classificació general ocupa un segon lloc precedit per el districte VI (15,42%).

El grup que té menys pes en el districte és el del personal directiu (2,46%), que queda dins del total dels districtes en cinquè lloc.

Població no activa. La població no activa del districte és de 98.996 persones que representen el 61,21% del total de la pobla-

ció. De les dades del Padró municipal del 1970 treiem el següent quadre:

<u>Categoria social</u>		<u>% pobl. no activa</u>	<u>% pobl. total</u>
Jubilats	12.615	12,74	7,80
rendistes	455	0,46	0,28
Escolars (fins 14 anys)	34.039	34,38	21,04
Estudiants	6.714	6,78	4,15
Labors	41.551	41,97	25,69
Altres	3.622	3,66	2,23

Labors. És quantitativament el grup més important del districte, (41.97%), però dins de la classificació general de Barcelona ocupa el vuitè lloc.

Escolars és el segon grup (34,38%) i el tercer Jubilats (12,74%), que està en el sisè lloc de la classificació, essent el primer (el més vell) el V (15,94%) i l'últim (el més jove) el III (7,90%).

2.1.4.-Nivell de Renda

Taula nº 8, "Renta de los districtos de Barcelona en 1968", de l'article de'n Joaquim Muns de la revista de Banca Catalana, nº 23, desembre 1971; "La renta de Barcelona ciudad y su zona de influencia. Un intento de determinación".

Població 31-12-68	Cotxes censats	Cotxes per 100 hab.	Renda per càpita	Mitja	Renda global (milions ptes.)
172.201	23.520	13,66%	87.616	106,7	15.087,6

El nivell de renda del districte VIII el situa en cinquè lloc en els districtes de Barcelona. Està per sobre de la mitja de la ciutat junt amb quatre districtes més XI, III, VI, IV. (Si Barcelona = 100, districte VIII = 106,7).

De la taula se'n pot treure:-Es el tercer districte amb més població. -El quart en número de cotxes censats. -El cinquè en número de cotxes per cent habitants.

Del mateix article de'n Joaquim Muns, sobre els indicadors del nivell de renda dels districtes de Barcelona de l'any 1965,-taula nº 9,-triem el següent quadre:

Llars de propietat %	Habitacions per llar %	% Llars amb aigua, gas i llum	Llars amb calefacció
16,7%	4,4%	66%	18%

Del quadre en treiem les següents conclusions:

Es el setè districte amb percentatge de llars de propietat i es col·loca per sota de la mitja general de Barcelona que és de 21,1%. Es el cinquè en percentatge d'habitacions per llar amb el 4,4% i està -encara que molt poc- per sobre de la mitja de Barcelona que és de 4,3%.

Està en quart lloc en la classificació de llars amb aigua, gas i llum (66%), i també en aquest cas està per davant de la mitja de Barcelona (54%).

Està en cinquè lloc dins de les llars amb calefacció, estant per sota de la mitja de Barcelona (19).

3.-LES DEMARCACIONS O BARRIS DEL DISTRICTE

El districte VIII està dividit en tres barris: Gràcia, La Salut, i Vallecarlos - Penitents.

3.1.-Gràcia.

Límits: Escorial, Travessera de Dalt, pot ser Torrent de las Flors (que per els veïns de Gràcia es més la Salut que el seu barri), General Sanjurjo, Bailèn, Còrsega, Via Augusta,

Príncep d'Asturies i Lesseps.

Extensió: 144,5 Ha.

Població: 72.139 habitants.

Densitat: 499 hab./Ha. La densitat del barri és superior a la mitja de Barcelona que és de 329 hab./Ha.

Escoles: 8 nacional, que fora de la de Rius i Taulet estan en dolentes condicions, tant d'edifici com pedagògicament.
11 de l'església.

49 Privades, de les que la major part son acadèmies.

1 Escola Professional -d'arts i oficis.

Transports: 5 estacions de metro
15 línies d'autobusos.

Zones verdes: 0,4 m² per habitant.

Equipament

diversions: 5 cinemes

22 sales de ball

cap teatre

moltes entitats recreatives.

Altres serveis: 2 Biblioteques per adults, públiques

1 bibliotecaper infants

10 convents

5 esglésies

2 prefectures de policia

3.1.1.-Història del Barri

Hereu d'una història molt rica, és en el primer terç del segle XIX que el territori camperol de Gràcia sofreix les seves primeres transformacions. Al 1828 s'instal·la la fàbrica Puig Martí, amb cinc cents treballadors. Es un canvi considerable: les primeres estatges comencen a sortir al costat de les cases rurals. La tendència es confirma quan en 1829 es crea la primera fàbrica cotonera al Torrent de l'Olla: en els anys següents aquest sector s'expansionarà considerablement a Gràcia.

A l'any 1850 té 13.548 habitants i acollint-se a la llei de l'any

1845 que estableix que poden ser municipis independents aquells districtes que tinguin més de 100 veïns que no vulguin, es converteix en municipi. No durarà gaire perquè en 1897 s'anexionarà a Barcelona.

Per aquestes dades el creixement industrial de Gràcia aporta un fenomen migratori considerable per el que es l'època: 2.740 persones en 10 anys. I neix simultàniament una notable conflictivitat que determina el tancament de totes les associacions d'obrers del barri a l'any 1856. En 1870 Gràcia, a través de la Federació Local de Barcelona, té més de mil associats a l'Associació Internacional de Treballadors.

Es en aquest ambient d'inquietud social que Gràcia quan neix en 1871 "La Campana de Gràcia" setmanari que viurà fins el 1934.

En 1872 el primer tramvia de cavalls uneix Barcelona amb Gràcia i la frontera queda establerta al carrer Provença.

L'agitació social és notable a Gràcia des dels primers grans conflictes. En 1874 hi ha vaga general quan el general Pavía s'aixeca contra la República. Al 1890 hi ha un primer de maig molt agitat al voltant de la setmana de vuit hores. Durant la setmana tràgica (1909) es van aixecar 76 barricadas.

Mentre una gran tendència republicana dominant, era contestada per nuclis de l'anarquisme, anava creixent una petita burgesia molt arrelada al barri a través dels seus petits tallers i comerços - tant abundants encara - que constituirà a la llarga l'eix del barri. La gran indústria desapareixerà molt més de pressa que en barris de característiques semblants com Sants.

Després d'una guerra molt intensament viscuda: laicisització dels noms dels carrers, requisicions de locals (cinema Verdi, club Helena) construcció de refugis antiaeris; Gràcia poble de forta tradició republicana i lliberal, cívica i progressista, trigà en despertar-se després de 1939. És curiós que en un barri ric en vitalitat com aquest fins el 1974 no hagi sorgit la primera associació de veïns democràtica.

Domitat per la menestralia, els seus comerços i els seus petits

negocis, Gràcia té en el sud la zona més proletaritzada i al nord algunes restes de zona residencial, amb algunes torres que encara no han caigut en mans dels especuladors.

Gràcia és un barri plè de personalitat, com passa sovint amb tots els que abans que barris de Barcelona han estat municipis independents. La seva història es especialment rica, i configura un barri de molta tradició lliberal i republicana, on la menestralia és avui possiblement la capa social que té més importància.

Peta en molts trossos de carrers estrets i plaças típiques, la trama de Gràcia no soporta gens fàcilment l'augment de densitat, al costat de les cases de planta i jardí, que encara queden.

Davant d'aquest problema l'obstinació de les autoritats en trencar la trama del barri obrint grans vies per utilitzar Gràcia com lloc de circulació, troba moltes oposicions.

Es el conflicte entre els que valoren la personalitat del barri-- amb els problemes que això comporte-- en front dels que el volen convertir en un impersonal tros de la gran ciutat. En realitat les grans vies que l'Ajuntament vol "imposar" a Gràcia no beneficien més que l'especulació, als que volen aixecar edificis "pantalla" al llarg de les noves vies. La mateixa vocalia d'urbanisme de Barcelona ha explicat que un interès suplementari en la política de grans vies es l'aparició d'edificis moderns per despatxos que decongestionin l'eixample i el casco antic com a centres terciaris bàsics de la ciutat.

Gràcia amb els molts trets urbanístics de poble que encara té, presenta naturalment lògiques deficiències en matèries de servei i en algunes zones l'habitat el considerablement subintegrat.

3.1.2.-Entitats i agrupacions del barri.

La gran vitalitat que té aquest barri s'articula sens dubte a través de les entitats, incorporacions i associacions molt abundants que té. El que és una característica de tots els barris que han estat municipis independents. Malgrat les transformacions que ha so-

fert la vida social després de la guerra civil el barri ha anat recuperant la seva vitalitat e identitat.

Així trobem:

Entitats catòliques: com els "Lluïsos", la més antiga, fundada en 1885, amb activitats de grup d'esplai clàssic: té una agrupació de flautistes, una comissió d'espectacles i actes culturals i el grup d'esplai propiament dit. Ultimament han sortit tensions en el sí de l'entitat: sobre la confesionalitat, doncs, només un 13% la té clara, i sobre les relacions entre els vells i els joves que s'incorporen a la Junta.

El "Centre Moral" del carrer Ros d'Olano, que prové d'una escisió dels Lluïsos és encara una mica més conservador.

El "Cercle Catòlic" del carrer de Santa Magdalena, que vé del Centre Moral té sis-cents associats i amples activitats culturals i esportives. Durant la guerra fou ocupat per les Joventuts Llibertaries.

En fi, hi ha els "Orfeons Coral" i "Gracienc" que son vertaders institucions en el barri. L'Orfeó Gracienc fou fundat el 1904. I si abans de la guerra té una història molt notable: allà hi havien actuat Margarida Xirgu, Adrià Gual i Enric Granados, després de la guerra civil va tenir que lligar-se per sobreviure, a la "Obra de Educación y Descanso" de manera que la seva actitud ha estat més aviat discreta en relació amb els conflictes del barri.

Cooperatives i Entitats excursionistes: Com tot barri obrer Gràcia tenia moltes cooperatives de consum. La majoria han anat desapareixent. En queden dues encara: "La lleialtat" i "Teixidors a mà".

"Teixidors a mà" es va fundar en 1876. No té quota fixa: cadascú dóna el que pot. Ha hagut de recórrer al ball per poder sobreviure. D'una escissió en va néixer "La Lleialtat" que té la seva raó social al carrer Montseny. Cooperativa obrera de consum, els industrials no poden ser socis i les dones necessiten permís del seus marits. Després de la guerra la junta fou detinguda tot i que

era apolítica, reixint en 1945.

Cada soci dona dos mil pessetes a l'ingressar les quals pot recuperar quan marxa. Els jubilats que hi porten més de vint anys cobren cent pessetes mensuals. La "Lleialtat" té 194 socis.

Ha deixat sempre els seus locals a L'Associació de Veïns.

En 1959 nasqué "La Graciense de Viviendas" iniciativa de quatre entitats: el Lluïsos, el Cercle Catòlic, el Centre Moral i L'Orfeó Gracienc, amb la missió de procurar estatges pels socis. Entre les entitats excursionistes cal anomenar el "Centre Excursionista de Gràcia" que té mil socis i nasqué en un any tan difícil com el 1940, i l'Agrupació Montnegre, creada en 1930, amb uns 150 socis.

Però en realitat l'entitat més activa respecte a la política municipal es l'Associació de Veïns "Sector Lesseps", ara "Villa de Gràcia" que nasqué a partir del problema del pas elevat de la Plaça Lesseps. Reunides 1400 firmes per impugnar el projecte de l'Ajuntament es crea una Comissió Gestora, en octubre del 1972, encarregada d'actuar en relació en aquest problema i d'altres aspiracions del barri. La Comissió Gestora va funcionar mentre s'esperava l'aprovació de l'Associació per part del govern civil: va tardar divuit mesos (abril 1974). L'Associació té actualment sis-cents socis i està en procés electoral per la nominació del president i de la junta directiva. Si el problema del pas elevat va servir per que L'Associació guanyés notorietat pública i la seva acció confiança entre els veïns, no és en l'únic cas que ha intervingut.

L'Associació va fer campanya contra l'Espona, en el cas que va culminar amb la seva destitució com conseller. I avui està treballant activament en el que podem considerar els tres problemes fonamentals que té Gràcia: l'afectació per el Plá Comarcal; el traçat de la Via "0" i la qüestió dels espais verds i l'equipament. L'Associació actua amb l'objectiu de que l'Ajuntament retiri el projecte de la Via "0". En aquest sentit s'han fet impugnacions, recollida de firmes -en aquest moment n'hi ha més de cinc mil-

i assemblees, a les que han estat invitades sense èxit les autoritats.

En el barri hi ha una altra Associació de Veïns controlada per persones lligades a la política oficial. Funciona des de fa vint anys i s'anomena "Associació de Veïns de Gràcia". De fet va ser la federació d'una sèrie d'associacions de Veïns de carrers, i es preocupa més de guarnir carrers i de resoldre qüestions poc conflictives que d'altra cosa. Els seus socis, que són bastant nombrosos són fonamentalment comerciants.

Aquesta Associació va recolzar el pas elevat per la Plaça Lesseps. En dir això i que normalment es reuneix a la Casa de la Vila de Gràcia està tot força clar.

3.1.3.-Vida social

Dos esdeveniments han contribuït a demostrar darrerament la vitalitat social de Gràcia: el conflicte del pas elevat de la Plaça Lesseps i el projecte de la Via "O".

La resistència que els graciencs adoptaren a que la Plaça Lesseps desapareixés sota un pas elevat va ser especialment ampla. El conflicte nasqué així: La plaça tenia que ser creuada per el primer cinturó de ronda. En setembre de 1969 l'Ajuntament de Barcelona aprovà un projecte en el qual la plaça seria travessada per un pas elevat de sis carrils. Quan les obres del cinturó varen arribar a Lesseps (1972), l'amenaça de que el projecte es portés a terme es va concretar. Malgrat que entretant havia estat projectat, com a possible solució d'acord amb els interessos del barri, un pas subterrani. Consideracions d'ordre tècnic varen fer que finalment l'Ajuntament adoptés l'opció del pas elevat.

Això era el 1972, avui el pas elevat encara no s'ha començat: la mobilització dels graciencs ho ha impedit. En dues cartes massives els veïns es pronunciaren contra el pas elevat: la primera data de setembre del 1972 i va recollir 1238 signatures, la segona del novembre del mateix any -després de l'exposició del projecte

Porcioles- va ser signada per 4844 veïns. Simultàniament es venien 4000 etiquetes adhesives amb l' "eslogan" "Salvem la plaça Lesseps. Pas elevat, no". I una enquesta demostrà que el 85% dels veïns eren partidaris de la solució del pas subterrani.

Pels veïns un pas elevat suposaria la mort de la plaça com un dels pocs espais verds al servei del barri, a més de la desaparició de l' escola Rius i Taulet. L' Ajuntament donava raons tècniques: carestia del projecte i dificultats del subèol -metro i futura Via "O".

Al gener de 1973 per pressió dels veïns el projecte Porcioles va ser exposat en un barracó de la plaça. Els veïns van intentar organitzar una conta-exposició a la parròquia dels Josepets, però no van aconseguir el permís.

Després d'això la protesta es va ampliar encara més: les associacions graciencs i Amics de La Ciutat van adreçar una carta, molt argumentada tècnicament, a l' Ajuntament i foren 8033 veïns aquesta vegada els que signaran una nova carta en favor de la solució del pas subterrani. Es així que Porcioles deixava l' Ajuntament sense que s'arribés a cap solució.

El nou alcalde, el senyor Masó, va manifestar-se sobre el cas deu mesos després de prendre possessió, donant una opció intermitja. El seu projecte suprimia el pas elevat i feia una via que baixava al passar per Lesseps, tot aixecant la plaça. Actualment encara estan així les coses, sense que ningú estigui gaire convençut. Però, de moment, els veïns de Gràcia han acabat amb el pas elevat. Una lluita que ha servit per veure la disponibilitat de certes associacions democràtiques i de la premsa local, i que ha permès veure com els veïns estaven disposats a organitzar-se per defensar democràticament els seus interessos. L' Associació de Veïns de Lesseps que nasqué -per aquest motiu- a l' abril de 1974 amb 170 socis, avui en té més de 600.

La via "O" estava ja prevista en l' antic pla Romeu de 1917. S'enten com una via de circulació ràpida entre Lesseps i Paseig de Sant Joan a empalmar amb el tercer tunel del Tibidabo, si mai s'arriba a fer.

La via "0" comportaria la desaparició de la Plaça del Nord i de la Plaça Joanic, així com de nombrosos edificis. Si aquest projecte segueix endavant causarà molt més mal que la Meridiana a Sant Andreu -que n'hi ha fet i molt. El resultat final de la via seria un canvi total de l'estructura socio-econòmica i cultural del barri.

S'ha calculat que en cas de fer-se aquesta via, el cinturó de Ronda acabat i la Travessera de Gràcia eixamplada caldria que emigressin unes 30.000 persones. Com en el cas de la plaça Lesseps i el pas elevat, la recció de les entitats democràtiques del barri és extraordinària i altra vegada, ha trobat ressò en els sectors democràtics de la premsa local.

Altres signes de la vitalitat d'aquest barri els trobem en les activitats de les entitats que s'hi troben en gran nombre, i, per exemple, amb un fet com és el manteniment d'una de les festes majors més animades de Barcelona i els seus voltants.

3.2.-Vallcarca - Penitents

Vallcarca

Límits: Plaça Vall Hebrón, Avinguda Hospital Militar, carrer Baron de la Barre, Nostra Senyora del Coll, Baixada de Solanell, Torrent del Remei, Farigola, límits del parc Güell, Baixada de la Glòria, Avinguda de l'Hospital Militar, plaça Lesseps, Avinguda de la República Argentina fins arribar al nou passeig del Vall d'Hebrón, els seus inicis.

Extensió: 53 Ha.

Població: 13.600 habitants.

Densitat: 257 hab./Ha.

Transports: 5 línies d'autobusos

el metro a la plaça Lesseps, (sembla ser que està previst que arribi del Vall d'Hebron)

Zones verdes: Petit parc de l'Avinguda de la República Argentina.

Queda bastant a prop el parc Güell, a la part sud

la Plaça Lesseps. I encara hi ha grans extensions que si no es dediquen totes a la construcció podrien ser una considerable zona verda.

Equipament diversions: Alguna sala de ball

cinema Mahó (tancat fa alguns mesos), i el cinema Jaume I.

No hi ha cap entitat recreativa.

3.2.1.-Història del barri

Vallcarca -com Penitents- és un vicedarri situat a la part alta de Gràcia com es desprèn dels límits descrits. Antigament estava especialment lligat a Horta, a quin municipi perteneixia quan encara era independent. I avui dia es pot dir que encara manté molta més relació amb Horta que no pas amb la veïna de districte, Gràcia.

El nucli inicial del barri és un grup de cases velles -algunes encara subsisteixen- que es formen al voltant de la Farigola, indret que deu el seu nom a un antic hostal i que correspon el que avui s'anomena l'Hospital Militar.

A principis de segle l'Ajuntament va aprovà la urbanització con Falcó que va progressar molt quan al 1913 va ser unida a l'Avinguda de la República Argentina mitjantçant el pont de Vallcarca.

A Vallcarca, junt aquestes cases de poca alçada, algunes d'elles força velles, i a petits tallers industrials instal·lats a les plantes baixes, els carrers estrets ajuden a donar-hi encara un cert aire de poble. Algun bloc nou comença a trencar la fesomia del barri vell.

En alguna zona hi ha desnivells considerables: la qual cosa dona lloc a carrers estrets sense vorera, gens confortables.

A la banda dreta de la riera de Vallcarca, abans d'arribar al viaducte, es convinen cases molt modestes -algunes gairebé barraques- amb torres de senyors benestants. Des de el viaducte el barri canvia d'aspecte: edificis molt més recents i algunes instal·lacions sanitàries privades -en la línia del barri de la Salut- com el centre

mèdic Delfos.

Vallcarca és el barri de l'Hospital Militar que fou traslladat allà des del carrer Tallers.

Poc se sap de Vallcarca, no sembla que tingui massa tradició com a barri. No té cap vida cultural i recreativa, ni cap associació per promocionar-la. Una de les poques institucions del barri, el Vallcarca Club de Fútbol, té la seva seu social fora del barri. Alguns elements fan pensar en una certa tradició republicana: al número 2 del carrer de Gomis hi hagué el Centre Republicà d'Esquerra de Vallcarca 4 avui es una torre particular), en el número 53 del carrer de la Farigola hi havia el Centre Lliberal Republicà. A la República Argentina, número 277, hi hagué durant la guerra civil "Socorrs Roig Internacional".

L'esdeveniment més notable dels darrers anys va ser quan les inundacions a l'any 1962, degut a les pluges, la riera va tornar a baixar. Algunes famílies varen tenir que deixar el barri. Vallcarca manté una infraestructura força deficient. La zona es transforma molt lentament. Les torres que hi havia són utilitzades sovint com escoles.

El que dóna una certa gràcia, encara, és el manteniment d'alguns horts on s'hi planta alguna verdura, cosa que el fa un barri diferent.

Penitents

Límits: La muntanya, carretera de la Rabassada, carrer de Casa Alegre, Hospital Militar, plaça Central i carrer de Colce-rola.

Extensió: 55 Ha. (Part d'elles són muntanya del Tibidabo)

Població: Unes 6.000 persones

Densitat: 109 hab./Ha.

Transports: Cap mitja sinó és el privat. Cal baixar al Vall d'Hebron.

Zones Verdes: Cap feta expressament. Però hi ha la Muntanya del Ti-

bidabo.

Equipaments: Una farmàcia i una església. Barri molt deixat en tots aspectes.

3.2.2.-Història del barri.

Penitents és un barri considerablement mal comunicat. És gairebé impossible viure-en si no es té cotxe. L'autobús no puja per el carrer Collcerola, que és el que uneix el barri amb la Avinguda de la República Argentina, el que vol dir que si s'ha de utilitzar el transport públic s'ha de fer un bon tros de camí.

Aquesta mateixa deficiència ajuda a que no hi hagi gairabé cap botiga, ni serveis de cap tipus, fora d'alguna clínica privada aprofitant la proximitat de la muntanya i la encara baratura del pam de terreny.

El barri ofereix possibilitats de creixement. És de les zones de Barcelona en les que abunden encara els espais susceptibles d'edificació. Però en les actuals condicions d'equipament és un luxe.

En el sector de la Rabassada s'ha començat a construir bastant, i no sempre s'han tingut en compte els desnivells: a vegades s'han hagut de fer vertaderes filigranes d'escalas.

Comunicacions i deficiències de serveis en general són les principals característiques d'un barri en plè creixement, malgrat tot. L'origen del barri és religiós. El pare Palau i els seus, s'establiren allí cap els voltants de 1860. El pare Palau fou el fundador de les Carmelites Descalces Missioneres.

Al voltant del convent van sortir algunes cases, una mica d'urbanització en el carrer Tiziano.

Al 1896 mossen Cinto Verdaguer va viure als Penitents amb una vídua i els seus fills. Sembla ser que ella va influir molt en el poeta, i Verdaguer a resultes d'això, malgrat que es diu que no va tenir relacions amb ella, fou suspès per el bisbe Morgades de Vic. També Ruben Darío visqué durant un temps en el carrer Tiziano.

El Foment d'Arts decoratives va impulsar, pels anys vint, una urbanització a la falda del Tibidabo, que tenia que ser modèlica.

Llavors la urbanització Madueixer va resultar no ser tan exemplar com es pretenia. Fa cinc anys l'Ajuntament va prohibir que la urbanització es perllongués per la vertent oest. Al començament de la carretera de la Rabassada hi ha el Camp de Fútbol del "Penitents" i les instal·lacions de Fecsa.

Penitents és un barri que oferia forces possibilitats i que ha quedat en un cúmul de deficiències d'equipament.

Actualment hi ha a Penitents força mal estar per les conseqüències que els hi pot ocasionar la unió del cinturó de Ronda amb el túnel del Tibidabo. Aquest punt conflictiu ha fet que els veïns comencessin per primera vegada a moure's, i bastant.

3.3.-La Salut

Límits: Passeig Ntra. Sra. del Coll, Travessera de Dalt, Escorial, Camèlies, Sardenya, Pl. Sanllehy, Avinguda Pompeu Fabra, Parc Güell, Avinguda Sant Josep de la Muntanya, Valldoreix, Sant Cugat, Passatge Napoleon.

Extensió: 43,1 Ha. (aproximadament)

Població: 9.500 hab./Ha.

Escoles: 1 nacional (està dins del Parc Güell)

4 religioses

11 privades

1 centre pilot de reeducació auditiva.

Transports: 5 línies d'autobusos.

el metro a Lesseps.

Zones Verdes: Parc Güell

Pl. Sanllehy

Jardins del Club de Tennis La Salut (privats)

Equipament i diversions: 1 cinema

1 piscina municipal

pistes de tennis (privades)

cap entitat recreativa.

3.3.1.-Història del barri

La Salut nasqué cap el 1866-1870: una munió de terres es van construir al voltant d'una esglesieta en la cruïlla del que avui és el carrer Escorial -carrer Verge de la Salut-. Fins aquell moment a la Salut només hi havia alguns masos: can Xiperet (avui club de Tennis la Salut), can Muntaner (avui el Parc Güell), ca l'Alegre de Dalt. En 1877 Esteve Joanic obrí el carrer Escorial que va trencar l'aïllament del barri en relació amb Gràcia. En 1880 el tramvia arribava a la Plaça Rovira, frontera sud del barri.

Si en un principi tingué un caràcter de barri residencial no tot eren grans potentats de l'època. Abundava una classe mitja que amb alguns estalvis es va comprar petites torretes que configuraven una zona amb aire força rural. A la vegada hi havia gent que vivia a la part més alta en coves que serien un primer precedent de Montjuïc. L'especulació i el creixement han fet que aquest barri s'assembli cada vegada més a "tots els altres". I que de tot allò no quedi altra cosa que una avantatja gran en equipament d'espais verds: el parc Güell -fins fa poc molt brut i mal aprofitat- i la zona del Tennis la Salut, especialment.

3.3.2.-Hospitals, convents i zones verdes

Pocs barris a Barcelona tenen un parc com el del barri de la Salut: el Parc Güell. Va ser en 1899 que el financer Eusebi Güell va comprar la finca de can Muntaner, situada en un contrafort de la muntanya del "Carmelo", amb la intenció de fer-hi una ciutat jardí. Gaudí fou l'encarregat de realitzar el projecte, que duu a terme entre 1900 i 1914. Güell va considerar el seu projecte fracassat: de ciutat res, només hi havia dues cases en tot el recinte, i decidí vendre la finca a l'Ajuntament com parc municipal. La masia can Muntaner convenientment restaurada és encara avui un grup escolar a la mateixa entrada del Parc. Darrerament es va pretendre fer un hotel en el Parc Güell però les protestes dels Col·legis professionals i altres entitats ho varen impedir.

En 1895 es crea en el barri el Parc de la Salut -en aquest sentit,

insisteixo, és realment un barri privilegiat- dins dels terrenys de can Xipreret (finca de la família Sanllehy). Entre 1902 i 1903 naixia un dels primers clubs de tennis d'Espanya: el Salut Sport Club que a l'època compartia tennis i futbol. El parc de la Salut va ser molt concorregut en els seus primers temps: era un lloc freqüentat pels estiuejants i per els treballadors de les veïnes Gràcia i Horta. Lerroux el va utilitzar per les seves "meriendas fraternales" en els dimecres de cendra. Després la seva vida social aniria quedant supeditada al club de Tennis, el que quedaria fonamentalment reduït.

Essent la Salut un barri netament burgès-residencial, en el seu origen, no es sorprenent que hi abundin les clíniques: Es per això que avui quan més que res es un barri impopular: la burgesia ja no hi troba cap encant, ens sorprèn la gran quantitat de clíniques que encara hi ha. Deixant a part el Coto Lengo que el Pare Alegre va fundar en 1932, hi ha dues clíniques quirúrgiques -doctor Seguí i Santa Madrona-, l'Hospital de Colonies Estrangeres, la Clínica Evangèlica, la Quirón, el Remei, la Laietana i l'Hospital de l'Esperança.

En el barri també hi ha un bon nombre de convents i Esglésies. A la petita capella de la família Morera, s'han afegit altres temples com Sant Josep de la Muntanya, obra de Francesc Berenguer (deixeble de Gaudí). Hi ha també el convent de les monges del Sagrat Cor.

El barri de la Salut ha anat passant del seu origen residencial-burgès a un caràcter molt més popular. La gran crisi l'afectà des de la guerra civil: molts dels burgesos residents a la zona varen fugir i quan tornaren ja va ser en altres condicions.

Un altre moment important per el barri va ser quan l'eixamplament de la Travessera de Dalt i la preparació del que seria el cinturó de Ronda: moltes torres varen ser derruïdes.

Per a l'estudi del districte hem utilitzat el treball — pròxim a apereixer en forma de publicació — d'en Josep Me Huertas i Jaume Fabra, sobre els barris de Barcelona.